OER

2019-04

Periodiek van het Platform Friese Rassen en Gewassen

OER GAAT VOOR WIE DAT WIL DIGITAAL

Het tijdschrift OER gaat voor wie dat wil digitaal, het wordt voortaan een onderdeel van de recent bijgestelde website: www.frieserassenengewassen.nl

Aan lezers die daar prijs opstellen wordt nog wel een papieren versie gestuurd.
Dat moeten ze dan wel laten weten via info@frieserassenengewassen.nl of 0512-371509. Verwacht wordt dat ze dan jaarlijks door het overstorten van 15 euro op banknummer NL 16 TRIO 0197 646 174 bijdragen in de kosten. Aan organisaties met een ruilabonnement wordt OER eveneens op papier toegestuurd.

Verwacht wordt dat in OER voortaan meer artikelen voorkomen die door de bij het Platform aangesloten organisaties zijn aangeleverd. Men kan ook onderwerpen aandragen die door de redactie opgepakt worden. OER bevat achtergrondinformatie over onderwerpen die de leden van de bij het Platform aangesloten organisaties raken.
Over actuele zaken wordt voortaan aan lezers die hun mailadres bekend gemaakt hebben via internet een Nieuwsbrief gestuurd.

GESLAAGDE KOOKWORKSHOP IN RYPTSJERK

Arend Dijkstra van Il Casale, een kookstudio in Ryptsjerk, had een en ander goed voorbereid, toen daar op 19 oktober j.l. een vijftiental liefhebbers bij elkaar kwamen om een kookworkshop bij te wonen.
De ingrediënten bestonden uit onderdelen van de collecties van Friese rassen en gewassen. Het hoofdgerecht was droge bonen uit de collectie van het Werkverband, gelardeerd met elementen uit de Italiaanse keuken. Ze werden bestrooid met wat Parmezaane kaas en olijfolie. Omdat de vier bonensoorten een op zichzelf staande kooktijd hebben, werden ze - nadat ze geweekt waren - apart van elkaar gekookt. Het vleesgerecht bestond uit ossenhaas van de Friese Roodbonte, bestrooid met peper en zout.
De Berlikumer Wortelen en Berlikumer Uien deden dienst bij het met de Bildtstar aanmaken van een aardappeltaart.
Het nagerecht bestond uit taartjes, besmeerd met jam van in de Friese Wouden voorkomende wichters.
Al met al een geslaagde bijeenkomst die zeker om herhaling vraagt.

RAMMENCIRKEL

De zwartbles-fokkersgroep gaat aankomend jaar een rammencirkel opzetten. Al een paar jaar wordt er binnen onze stamboekvereniging gesproken over het opzetten en gebruiken van een rammencirkel. Het gebruik van een rammencirkel is een manier om inteelt depressie te voorkomen in een kleine populatie schapen.

Een rammencirkel bestaat uit een aantal ooi-groepen waarbij in iedere ooi-groep een jonge ram wordt ingezet. De ooi-groepen worden ingedeeld op een vaste plek binnen de cirkel. Binnen deze cirkel gaat er ieder dekseizoen een jonge dekram van de 1e ooi-groep naar de 2e, van de 2e ooi-groep naar de 3e, enzovoorts. Hoe meer ooi-groepen deelnemen aan de cirkel hoe lager het inteeltpercentage zal worden. Doordat er telkens jonge rammen worden ingezet zal er geen enkele ram extreem dominant voorkomen in de afstamming. Ook is het doel te proberen zoveel mogelijk jonge ooien voor de fokkerij in te zetten, zodat ook daar geen dominante dieren in voorkomen.

Deelname aan de rammencirkel is mogelijk voor leden van de zwartbles-fokkersgroep. Voor de exacte werkwijze, deelname, regels en voorwaarden kunt u contact opnemen met het secretariaat van onze vereniging. Ook zal er e.e.a. over de rammencirkel op onze website geplaatst worden. Kijk op www.zwartbles-fokkersgroep.nl voor meer informatie.

Wiepke

PERIODIEKEN

In de **Fries-Hollandse Koekrant** een verslag van een fokkersdag bij de maatschap Van Dam-Faber in Wyns. Na een korte uitleg over het bedrijf en het uitdelen van de documentatie gingen de bezoekers het land in. De koeien op het bedrijf worden dag en

nacht geweid. Ze krijgen op stal een beetje hooi of kuil bijgevoerd, aangevuld met 5 kg brok. Op het bedrijf wordt grotendeels gefokt mei eigen stieren. Af en toe wordt middels KI een beetje vreemd bloed ingebracht.

In **Nieuws** van de Friese Hoenderclub stelt Klaas van der Hoek de vraag of het in 2019 nog past om dieren te houden, zoals de leden van zijn club het doen. Dat is volgens hem pas het geval bij verantwoord, uit te leggen en duurzaam houden van dieren. Met elementen als oorspronkelijk, authentiek, genenpool onmisbare eigenschappen moet er een verhaal te vertellen zijn. Een verhaal dat voldoende politiek draagvlak krijgt.

Bij de **Landelijke Fokkersclub Nederlandse Landgeiten** is een natuurbegrazingscommissie in de maak, blijkt uit De Nederlandse Landgeit. Deze wordt opgericht om particulieren en natuurorganisaties te benaderen die landgeiten voor natuurbeheer willen inzetten. Samenwerkend met de Stichting Zeldzame Huisdieren werd op 21 november j.l. over dit onderwerp een bijeenkomst georganiseerd.

In **De Zwartbles**, het orgaan van het Zwartbles Schapenstamboek geeft Luc de Vries een verslag van een nieuweledendag. Ongeveer tien van deze leden hadden een leerzame dag bij een ervaren zwartblesfokker. De eerste helft van de dag bestond uit theorie. Nadien werd bij de schapen gekeken. Er werd uitleg gegeven hoe je schapen kunt keuren op bijvoorbeeld type, beenwerk en bespiering. De schrijver van het artikel is bij thuiskomst meteen zijn schapen gaan punten.

Zwartblesinfo meldt hoe leden van de zwartbles-fokkersgroep een bezoek brachten aan een melkschapenbedrijf. De bezoekers werden geïnformeerd over het melken, de verwerking van de melk, de fokkeuze en de keuze van de rammen. Een gezond, goed ontwikkeld uier is van belang. De rasstandaard die wordt gehanteerd biedt overeenkomsten met die van het Zwartblesschaap. Het nut van een stamboek en het al of niet lid zijn werd uitgebreid besproken.

Frank Theunissen beschrijft in **de fryske hounen** het voornemen om een jachttraining voor Stabijs en Wetters op te zetten. Het groepje van vier tot zes honden met voorjagers zal regionaal gericht zijn met voorlopig geen trainer. Ieder niveau is welkom, deelnemers bedenken op hun beurt een programma. Er wordt gebruik gemaakt van diverse locaties. De jachttraining is bedoeld om elkaar te helpen.

In **De Stamboeker** een pleidooi voor hoornloze stieren als alternatief voor onthoorning. Omdat hoornloosheid dominant vererft, is het hoornloos-gen eenvoudig in de populatie in te fokken.

WAAROM BEDREIGDE RASSEN EN GEWASSEN HET BEHOUDEN WAARD ZIJN

De levenskwaliteit van mensen is op veel plekken verbeterd. Dat heeft niet tot gevolg gehad dat de kwaliteit van planten en dieren er op is vooruit gegaan. Ook in Fryslân worden meerdere soorten van de (gedomesticeerde) flora en fauna ernstig bedreigd of ze zijn uitgestorven.
Had een bij het Werkverband Friese rassen behorende werkgroep er bijvoorbeeld niet voor gezorgd dat bepaalde Friese rassen behouden bleven, dan waren ze verdwenen. Eenmaal uitgestorven raakt een ras verloren. Zo heeft een enkeling ervoor gezorgd dat, nadat de koe Maaieblom vrijwel als enige overbleef, het ras de Friese Roodbonten behouden werd.

Dat bepaalde rassen of gewassen er niet meer zijn, heeft meestal als reden dat door een tekort aan opbrengst hun praktische betekenis verloren ging. Dubbeldoelkoeien dreigden te verdwijnen, omdat ze door de melkrijke Holstein Friesians vervangen werden. Het ontwikkelen van Friese tarwerassen in Metslawier is om die reden gestopt.
Overheidspremies voor het laten verdwijnen van hoogstamfruitbomen hadden als gevolg dat ze massaal werden gekapt. Sommige in houtwallen voorkomende houtige gewassen die op de zandgronden in de provincie voorkwamen (zie het artikel op pagina 6 in deze OER) zijn er niet meer.

Dauwbraam

Zoete van der Schoot

Oorzaken zijn dat de rassen of gewassen te weinig opbrengen, dat de smaak niet meer bevalt, of ze zijn ziektegevoelig.

Daarbij wordt vaak voorbij gegaan aan andere waarden. Wanneer een bepaald ras of gewas verdwijnt dan verkleint dat de natuurlijke verscheidenheid. Ze hebben wat dat betreft een lang niet door iedereen (h)erkende betekenis. Waarbij opvalt wat waar het over biodiversiteit gaat, vooral gedacht wordt aan de flora en fauna en niet aan de gedomesticeerde natuur waarover het Platform zich druk maakt.
Genen gaan bij het verdwijnen van soorten verloren. Door veredeling zouden ze gebruikt kunnen worden bij het ontwikkelen van nieuwe rassen of gewassen. Ze kunnen bovendien, door het scheppen van een rijke, diverse en interessante omgeving, bijdragen

aan ruimtelijke kwaliteit. De mens en de (niet)menselijke natuur wordt hierdoor verrijkt. Het je daarvoor verantwoordelijk weten werd door Albert Schweitzer onder woorden gebracht met: "Ik ben leven dat wil leven tussen leven dat leven wil".

Natuurlijke waarden dienen wel tegenover elkaar te worden afgewogen. Schadelijke insecten die het leven bedreigen moeten worden uitgeroeid. Gelukkig staan we bij het Platform bij het willen behouden en toepassen van de Friese en met Fryslân verwante rassen en gewassen niet voor zulke afwegingen.

Zilverpel haan

Vaak wordt ook gewezen op het belang dat de gentechnologie voor het ontwikkelen van nieuwe soorten. Wat daarbij gebeurt, dreigt echter het labiele evenwicht in de natuur te verstoren.

Friese Gele Bronskop

Bij de werkzaamheden van het Platform staan we voor de vraag wat de voorgestelde maatregels om de rassen en gewassen te behouden waard zijn. Het behoud ervan wordt vaak gerechtvaardigd met wat ze kunnen betekenen bij het ontwikkelen van verdienmodellen. Maar wie verder kijkt, betrekt er ook de waarden bij die ze voor en in zichzelf en voor de gemeenschap hebben. De commerciële betekenis van een en ander is, zo blijkt uit het voorgaande, niet het hele verhaal. Waar het hier om een algemeen belang gaat, ligt er ook voor de overheden een belangrijke taak. Die hebben zich vastgelegd in akkoorden over waar het hierover gaat. Ook wat dat betreft kan er in Fryslân nog het het een en ander waargemaakt worden.

ANDERE BESTEMMING DEMOTUIN VIJVERSBURG

De demotuin met Friese rassen en gewassen bij Vijversburg krijgt in overleg met de leiding aldaar een andere bestemming.
De tuin wordt geschikt gemaakt voor mensen die op de hoogte willen raken van hoe een (volks)tuin moet worden onderhouden. In 2020 zullen er in twee van de velden vroege, middenvroege en late aardappelen worden geplant. Het derde veld wordt gevuld met peulvruchten uit de collectie. Veld 4 bevat Berlikumer wortelen en uien.
Door het bestuur van het Werkverband is een plan van werkzaamheden opgesteld dat aan de deelnemers duidelijk maakt wat er van maand tot maand bij de teelt van belang is. Het is de bedoeling dat deze mensen de tuin ook onderhouden. De opbrengsten van de tuin worden onder de deelnemers verdeeld.

In 2020 wordt de demotuin bij het Fries Landbouwmuseum in Goutum opnieuw ingericht. Bij De Kruidhof in Buitenpost wordt in dat jaar een tweede demotuin aangelegd.
Wie ervoor voelt mee te doen of iemand weet bij wie dat mogelijk zo is, kan dit doorgeven via info@werkverband-frieserassen.nl

---

FRIESE VOEDSEL BEWEGING

In oktober j.l. sloegen een twintigtal organisaties de handen ineen om vraag en aanbod van lokaal voedsel beter op elkaar af te stemmen. Ze richtten de Friese Voedselbeweging op.

In Drachten is een distributiecentrum voor lokaal voedsel, waar aanvraag en aanbod op elkaar worden afgestemd. Begin volgend jaar wordt door de beweging een onafhankelijk online platform gestart waardoor consumenten lokaal voedsel kunnen bestellen en boeren het kunnen leveren. Het spreekt vanzelf dat ook het Platform Friese Rassen en Gewassen aan deze beweging wil gaan deelnemen.

FRIESE BURGERTOP MAAKT VOORSTEL OVER GEZONDE VOEDING

De Friese Burgertop, een divers samengestelde groep Friese inwoners, werkt aan een voorstel voor de gehele provincie over gezonde voeding. Het wordt eind januari 2020 aan het provinciaal bestuur voorgelegd. Er moeten gronden voor beschikbaar worden gesteld die nieuwe en bestaande initiatieven voor deze voeding een plaats bieden. Het Platform heeft de initiatiefnemers gemeld, dat het er belang in stelt hieraan deel te nemen.

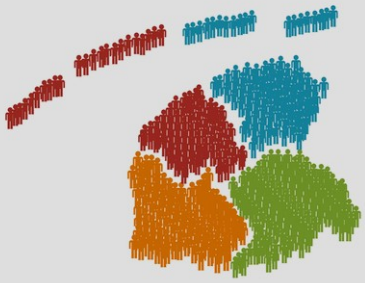

AUTOCHTHONE BOMEN EN STRUIKEN VERDIENEN MEER AANDACHT

Onder de kop 'Voorrang voor eigen bomen' vraagt Cor de Boer in de Leeuwarder Courant aandacht voor de autochtone bomen en struiken in de provincie. Deze hebben zich na de laatste IJstijd spontaan gevestigd. Het erin opgeslagen genetisch materiaal draagt bij aan de biodiversiteit. De bomen en struiken moeten zich sindsdien langs natuurlijke weg ontwikkeld hebben.
Fryslân is volgens een door de Boer geraadpleegd rapport belangrijk voor 16 zeldzame en karakteristieke soorten.
Veertien ervan behoren tot de rozenfamilie. Ze heten onder meer Behaarde Struweelroos, Schijnkraagroos en Berijpte Viltroos. De Tweestijlige Meidoorn en Schijnkoraalmeidoorn horen er ook bij. Jeneverbes en Laurierwilg completeren de lijst.

Gerrit Tuinstra van Landschapsbeheer Friesland besteedt ook de nodige aandacht aan wat wel de autochtone houtige gewassen genoemd wordt. Hij is betrokken bij projecten voor landschapsherstel op Terschelling, in de Noordelijke Wouden, Zuidoost Friesland en bij Sint Nicolaasga. Als daar bomen of struiken moeten worden geplant, gaat hij op zoek naar autochtone soorten. Zaailingen en stekken zijn te bestellen bij de afdeling Zaad en Plantsoen van Staatsbosbeheer. Deze instantie beheert een terrein van 48 hectare waar natuurlijke bestuiving ervoor zorgt, dat zaden worden geproduceerd voor autochtone oerbomen en struiken.

Wilde Kamperfoelie

De in Fryslân voorkomende houtige gewassen worden ook gekoesterd door het Platform Friese Rassen en Gewassen. In brochure nr. 18 van de door het Platform gepubliceerde Platformreeks wordt er meer aandacht aan besteed.

Hondsroos

Op een door de 'Fries-Groningse Aardappelkwekers Vereniging' georganiseerde demonstratie werd ook een keuze uit de aardappelcollectie van het Werkverband getoond

bezorgd door post.frl

Blijf op de hoogte.

Vanaf het volgend jaar verandert er een en ander aan de media waarmee het Platform belangstellenden benadert. OER wordt onderdeel van de website www.frieserassenengewassen.nl. Lezers die er prijs op stellen het tijdschrift op papier te ontvangen, kunnen dat via info@frieserassenengewassen.nl of via 0512-371509 laten weten. Om de kosten te dekken, betalen ze dan 15 euro in het jaar. Over actuele zaken wordt voortaan aan lezers die hun mailadres hebben gemeld via internet een Nieuwsbrief gestuurd.

Retouradres: Heerenweg 26 9262 SG Sumar

Platform Friese Rassen en Gewassen

www.friesehoenderclub.nl

www.dwvn.nl

www.roodbontfriesvee.nl

Vrienden van het oude fruit
www.vriendenvanhetoudefruit.nl

HERBARIUM FRISICUM
www.herbariumfrisicum.nl

de kruidhof hortus van fryslân
www.dekruidhof.nl

Nederlands Zwartbles Schapenstamboek
www.nzs.nl

Frysk Melkskieppe Stamboek
www.melkschapen.nl

Historische vruchtbomen
kwekerij "de Baggelhof"
www.baggelhof.nl

Wurkferbân Fryske Rassen Werkverband Friese Rassen
www.werkverband-frieserassen.nl

FRUIT YN FRYSLÂN
www.fruitynfryslan.nl

www.nvsw.nl

www.zeldzamerassen.nl/zwartbles-fokkersgroep

SZH VOOR LEVEND ERFGOED
www.szh.nl

www.frieshollands.nl

www.landgeit.nl

www.onzestabyhoun.nl